

สรุปย่อคำแถลงการณ์ฝ่ายจำเลย

ประเด็นที่ 1 จำเลยเป็นผู้ได้รับสิทธิในร้านค้าน้ำมันและอุปกรณ์การค้าน้ำมันตามพินัยกรรมฉบับที่ 2

การที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์ได้รับร้านค้าน้ำมันและอุปกรณ์การค้าน้ำมันนั้น จำเลยไม่เห็นพ้องด้วย เพราะเจตนารมณ์ของพินัยกรรมต้องพิจารณาตามนัยที่จะสำเร็จผลตามความประสงค์ของผู้ทำพินัยกรรมนั้นได้ดีที่สุดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1684 และจะต้องฟังถึง “เจตนาอันแท้จริง” ยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171 ดังนั้น จึงต้องพิจารณาตามเจตนาที่แท้จริงของผู้ทำพินัยกรรมว่าเป็นเช่นไร¹ ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 ซึ่งการตีความกฎหมายต้องพิจารณาตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ เนื่องจากพินัยกรรมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 และยิ่งสอดคล้องกับหลักการตีความตามหลักการเล็งผลเลิศ (Golden Rule) คือในทางที่สมควร² หรืออีกนัยหนึ่ง คือศาลจะตีความกฎหมายไปในทางที่มีความหมายอันสมควรตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย³

การที่มารดาโจทก์ทำพินัยกรรมขึ้น 2 ฉบับ แสดงให้เห็นถึงเจตนาของมารดาโจทก์โดยชัดเจนว่าไม่ประสงค์จะยกที่ดินให้แก่โจทก์ทั้งหมด เพราะหากมารดาโจทก์ต้องการยกที่ดินให้โจทก์ทั้งหมดคงไม่ทำพินัยกรรมฉบับที่ 2 ซึ่งระบุข้อความว่า “ที่ดินที่เหลือจากยกให้โจทก์ซึ่งอยู่ด้านทิศตะวันออก รวมถึงร้านค้าน้ำมันพร้อมอุปกรณ์การค้าน้ำมันบนที่ดินส่วนที่เหลือดังกล่าว ยินดียกให้จำเลยทั้งหมด” ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงเจตนาอันแท้จริงของพินัยกรรม ตามมาตรา 1684 ประกอบมาตรา 171 และหลักการเล็งผลเลิศแล้ว ร้านค้าน้ำมันและอุปกรณ์การค้าน้ำมันจึงเป็นของจำเลยตามพินัยกรรมฉบับที่ 2

อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงรับฟังเป็นที่ยุติว่ามารดาโจทก์มีที่ดินน้อยกว่าที่ระบุในพินัยกรรมฉบับที่ 1 คือมีเพียง 4.5 ไร่ โจทก์และจำเลยจึงต้องได้ที่ดินน้อยลงตามสัดส่วนตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา กล่าวคือ “แม้เจ้ามรดกจะระบุเนื้อที่ที่ดินที่ยกให้โดยพินัยกรรมมากกว่าที่เจ้ามรดกมีอยู่ก็ตาม ก็ยังมีผลคือส่วนแบ่งของผู้รับพินัยกรรมก็ต้องลดลงตามสัดส่วนที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกให้ พินัยกรรมไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1706 (3) จึงไม่เป็นโมฆะ”⁴ แต่ไม่ว่าศาลจะกำหนดสัดส่วนอย่างไร พินัยกรรมฉบับที่ 2 ก็ระบุชัดแจ้งว่าจำเลยได้รับสิทธิในที่ดินด้านทิศตะวันออกรวมทั้งร้านค้าน้ำมันพร้อมอุปกรณ์การค้าน้ำมันส่วนโจทก์ได้รับสิทธิในที่ดินทางทิศตะวันตกตามพินัยกรรมฉบับที่ 1

ด้วยเหตุนี้ จำเลยจึงเป็นผู้มีสิทธิในร้านค้าน้ำมันและอุปกรณ์การค้าน้ำมันตามพินัยกรรมฉบับที่ 2

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12972/2557.

² ญาณี มโนพิโมกษ์, ‘หลักการตีความในกฎหมายไทย’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2551) หน้า 74.

³ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ‘ความสำคัญของการตีความในวิชาชีพกฎหมาย’ ใน *การตีความกฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 2, สำนักพิมพ์อิน กองทุนศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ 2552) หน้า 5.

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5070/2538.

หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7249/2553.

ประเด็นที่ 2 จำเลยไม่ต้องออกไปจากร้านค้าน้ำมันพิพาท

ประการแรก จำเลยเป็นผู้ได้รับสิทธิในร้านค้าน้ำมันพิพาทตามพินัยกรรมฉบับที่ 2 จำเลยจึงมีสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 นอกจากนี้ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันนั้นไม่อาจนำไปให้บุคคลอื่นเข้าได้ สัญญาเช่าจึงไม่มีผลตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4840/2552 ดังนั้น โจทก์จึงไม่มีสิทธินำร้านค้าน้ำมันพิพาทออกให้เช่าได้ โจทก์และจำเลยจึงไม่มีหนี้ให้ต้องชำระแก่กันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 537 โจทก์และจำเลยต้องกลับคืนสู่สถานะเดิม

ประการที่สอง หากแม้ศาลเห็นว่าร้านค้าน้ำมันพิพาทเป็นส่วนควบของที่ดินสาธารณสมบัติประเภทสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304(2) การที่สิ่งปลูกสร้างบนที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินจะไม่ตกเป็นส่วนควบกับที่ดิน กล่าวคือไม่ตกเป็นของรัฐ และผู้ปลูกสร้างจะเป็นเจ้าของสิ่งปลูกสร้างนั้นได้ จะต้องเกิดขึ้นด้วยนิติกรรมอันผู้มีสิทธิอาจฟ้องร้องบังคับเอาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 146 หรือได้รับอนุญาตจากรัฐ⁵

แต่การที่มารดาโจทก์ปลูกสร้างบ้านหรือร้านค้าน้ำมันอยู่บนที่ดินพิพาทซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐ จึงเป็นการกระทำโดยไม่มีสิทธิ ร้านค้าพิพาทจึงตกเป็นส่วนควบกับที่ดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 144 และเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งไม่มีราษฎรผู้ใดสามารถจะทำสัญญาเช่ากันได้⁶ สัญญาเช่าสาธารณสมบัติของแผ่นดินระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150⁷

อย่างไรก็ตาม ในที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ซึ่งราษฎรไม่สามารถมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองได้ แต่ระหว่างราษฎรด้วยกันผู้ครอบครองย่อมมีสิทธิดีกว่าผู้อื่นได้โดยถือเอาการครอบครองในความเป็นจริงเป็นตัวชี้⁸ เมื่อจำเลยเป็นผู้ครอบครองที่แท้จริงและเป็นผู้มีสิทธิดีกว่าโจทก์ โจทก์จึงไม่มีสิทธิขับไล่⁹ จำเลยจึงไม่ต้องออกไปจากร้านค้าน้ำมันพิพาท

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โจทก์ไม่ถูกโต้แย้งสิทธิแต่ประการใด โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องให้จำเลยออกไปจากร้านค้าน้ำมันพิพาท ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2864/2559.

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4840/2552.

บัญญัติ สุชีวะ, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์*, (ไพโรจน์ วายุภาพ ผู้ปรับปรุง ,พิมพ์ครั้งที่ 18 ,สำนักพิมพ์วิญญูชน 2564) หน้า 116.

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2644-2645/2515.

⁸ มานิตย์ จุมปา, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน*, (พิมพ์ครั้งที่ 10, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2562) หน้า 73.

⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2904/2530.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1389/2550.

ประเด็นที่ 3 จำเลยไม่ต้องใช้ราคาแทนอุปกรณ์การค้ำน้ำมัน

อุปกรณ์การค้ำน้ำมันตกเป็นสิทธิของจำเลยเช่นเดียวกับร้านค้ำน้ำมันตามพินัยกรรมฉบับที่ 2 รวมถึงจำเลยมีสิทธิดีกว่าโดยการครอบครองอย่างแท้จริงตามที่ได้อุทธรณ์มาแล้วในประเด็นที่ 1 และ 2

อย่างไรก็ตาม หากแม้ศาลฟังว่าอุปกรณ์การค้ำน้ำมันเป็นของโจทก์ จำเลยไม่ต้องชำระค่าเสียหาย ด้วยเหตุผลดังจะกล่าวต่อไปนี้

กรณีความเสียหายจากสินไหมครั้งที่ 1 จำเลยไม่ต้องชำระค่าเสียหาย เพราะการที่ถังน้ำมันพิพาทเสียหาย สิ้นเชิงจากสินไหมเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2564 ถือเป็นกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้ซึ่งเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งนั้นสูญหายหรือถูกทำลายไปทั้งหมดหรือในบางส่วนสำคัญอันเป็นการพ้นวิสัยทางวัตถุซึ่งเกิดภายหลังสัญญาเช่า และจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ จำเลยจึงเป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้ค่าเสียหายของถังน้ำมันแก่โจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 219 วรรคแรก¹⁰ โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัตินั้นเอง¹¹ จำเลยไม่ต้องชำระค่าเสียหายให้แก่โจทก์

กรณีความเสียหายจากสินไหมครั้งที่ 2 จำเลยก็ไม่ต้องชำระค่าเสียหาย เพราะการที่มิเตอร์จ่ายน้ำมันพร้อมอุปกรณ์ท่อส่งน้ำมันพิพาทเสียหายสิ้นเชิงเนื่องจากเหตุสินไหมเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2564 นั้น เป็นภัยธรรมชาติที่จำเลยไม่อาจป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้ แม้จะได้จัดการอย่างระมัดระวังตามสมควรอันจะพึงคาดหมายได้โดยพิจารณาจากปัจจัยของผู้ที่ต้องประสบกับสถานการณ์เดียวกัน เช่น ภูมิศาสตร์ การติดตามข่าวสารด้านอุตุนิยมิวิทยา อาชีพ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นเหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 8¹²

อย่างไรก็ตาม กรณียังต้องด้วยข้อยกเว้นในความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 217 กล่าวคือ ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในการที่การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยเพราะอุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่ผิดนัดนั้นด้วย เว้นแต่ ความเสียหายนั้นถึงแม้ว่าตนจะได้ชำระหนี้ทันเวลาที่กำหนดก็จะต้องเกิดขึ้นอยู่ตนเอง ซึ่งคำว่า “อุบัติเหตุ” ตามมาตรานี้ นั้นหมายความว่าถึงเหตุสุดวิสัยด้วย¹³ ดังนั้น แม้จำเลยจะได้ส่งมอบมิเตอร์จ่ายน้ำมันพร้อมอุปกรณ์ท่อส่งน้ำมันคืนแก่โจทก์ได้ตรงตามกำหนดเวลาก็ตาม แต่ความเสียหายนั้นก็ย่อมต้องเกิดขึ้นอยู่ตนเอง จึงเข้าข้อยกเว้นความรับผิดชอบของลูกหนี้ในตอนท้ายของมาตรา 217 ฉะนั้น จำเลยจึงไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหาย ในมิเตอร์จ่ายน้ำมันพร้อมอุปกรณ์ท่อส่งน้ำมันให้แก่โจทก์

นอกจากนี้ ข้อสัญญาเช่าที่ระบุว่า “ในความเสียหายอันเกิดจากวัตถุแห่งการเช่า คือร้านค้ำและอุปกรณ์การค้ำน้ำมัน ผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบผู้ให้เช่า เว้นแต่จะสึกหรอโดยปกติของการใช้” นั้น หมายถึงให้จำเลยผู้เช่ามีหน้าที่ต้องสงวนทรัพย์สินที่เช่าเสมอกับที่วิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง โดยต้องบำรุงรักษาและทำการ

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1074/2546.

พลวิชย์ พันธุ์คำเกิด, *คู่มือสัมมนาและวิเคราะห์ข้อสอบกฎหมายลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 : ภาคนิติกรรม-สัญญา และระบบพื้นฐานแห่งการบังคับชำระหนี้*, (พิมพ์ครั้งที่ 2, 2562) หน้า 307.

¹¹ พรานมาศ ต้นพิพัฒน์, ‘ข้อยกเว้นของเจ้าหนี้ผิดนัด’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2560) หน้า 28.

¹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1589/2558.

สมปอง เลิศอาภาภรณ์, ‘เหตุสุดวิสัยในทางแพ่งศึกษารณการปรับใช้กับความรับผิดชอบเพื่อละเมิด’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547) หน้า 30-31, 50 และ 52.

¹³ ดาราพร ธีระวัฒน์, *กฎหมายหนี้ : หลักทั่วไป*, (พิมพ์ครั้งที่ 2, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2564) หน้า 77-80.

ซ่อมแซมเล็กน้อยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 553 เท่านั้น มิได้หมายความว่าผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบซ่อมแซมทรัพย์สินที่เช่าในทุกกรณีแต่อย่างใด¹⁴ ทั้งข้อสัญญาที่มีไว้ชัดแจ้งว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากเหตุสุดวิสัย ทั้งนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 550 ยังกำหนดด้วยว่า ผู้ให้เช่าต้องเป็นผู้รับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินอันเกิดขึ้นในระหว่างเวลาเช่า และต้องจัดการซ่อมแซมทุกอย่างบรรดาซึ่งเป็นการจำเป็น

ด้วยเหตุนี้ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบชำระค่าเสียหายในอุปกรณ์การค้ำน้ำมันแก๊ส

ประเด็นที่ 4 หากแม้ศาลฟังว่าจำเลยต้องชดใช้ราคาแทนอุปกรณ์การค้ำน้ำมันแก๊ส โจทก์ก็มีสิทธิได้รับดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี

เนื่องจากการส่งมอบถังน้ำมันพิพาท 5 ถังคืนแก๊สมีใช้หนี้เงิน แต่เป็นหนี้ส่งมอบทรัพย์สินอย่างอื่น ดอกเบี้ยในจำนวนที่จะต้องชำระหนี้ใหม่ทดแทนอันเป็นดอกเบี้ยในหนี้ส่งมอบทรัพย์สินอย่างอื่นจึงต้องคิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 225 ซึ่งเมื่อมาตรา 225 มิได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเอาไว้จึงต้องใช้อัตราดอกเบี้ย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 อันเป็นหลักทั่วไป¹⁵ ประกอบกับการพิจารณาเจตนารมณ์ตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อัตราดอกเบี้ยสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน โดยกำหนดให้ใกล้เคียงกับอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร ด้วยเหตุนี้ โจทก์จึงคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี¹⁶ เท่านั้น

ประเด็นที่ 5 หากแม้ศาลฟังว่าจำเลยต้องชดใช้ราคาแทนอุปกรณ์การค้ำน้ำมันแก๊ส โจทก์ก็มีสิทธิได้รับดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้อง มิใช่ นับแต่วันครบกำหนดสัญญาเช่า

การที่โจทก์ฟ้องคดีเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2564 ขอให้คืนอุปกรณ์การค้ำน้ำมัน หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคาแทนนั้น อย่างไรก็ตาม จำเลยเห็นว่าการส่งมอบถังน้ำมันและมีเตอร์ดังกล่าวคืนแก๊สมีได้เป็นหนี้เงิน แต่เป็นหนี้ที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินอย่างอื่น จึงต้องพิจารณาว่าเวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการกระประมาณราคาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 225 โดยต้องคิดดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้อง มิใช่ นับแต่วันที่ผิดนัดการส่งมอบ¹⁷ เพราะความหมายของเวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการกระประมาณราคาแล้วนั้นเป็นการกระประมาณเวลาซึ่งเจ้าหน้าที่อาจใช้คำนวณคิดค่าเสียหายจากเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยที่กรณีดังกล่าวได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักเกณฑ์ไว้เป็นบรรทัดฐานว่าหมายถึงวันฟ้องเท่านั้น ดังนั้น การคิดดอกเบี้ยจึงคิดได้นับแต่วันฟ้องคือวันที่ 1 มิถุนายน 2564 เป็นต้นไป เท่านั้น

¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1471/2548.

¹⁵ ศนันท์กรณีย์ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้, (พิมพ์ครั้งที่ 5 สำนักพิมพ์วิญญูชน 2563) หน้า 321.

¹⁶ กองพัฒนานกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 'FAQ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2464' (2564) หน้า 1 วารสารสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2234/2536.

ประเด็นที่ 6 โจทก์ต้องคืนมัดจำให้แก่จำเลยทั้งหมดตามฟ้องแย้ง

เมื่อโจทก์ให้การแก้ฟ้องแย้งไม่ขัดแย้ง กล่าวคือ โจทก์ให้การเพียงว่า “การลดมัดจำตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 7 นั้น ไม่ใช่บังคับแก่กรณีนี้ โจทก์ไม่ต้องคืนหรือลดมัดจำแก่จำเลย ขอให้ยกฟ้องแย้ง” เท่านั้น โดยมีได้ให้เหตุผลประกอบคำให้การว่าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ใช้บังคับแก่กรณีนี้ไม่ได้เพราะเหตุใด จึงเป็นการไม่ขัดแย้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคสอง เพราะโจทก์มิได้แสดงเหตุผลประกอบอันเป็นเหตุแห่งการนั้น การที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยในประเด็นนี้จึงเป็นการวินิจฉัยนอกประเด็นข้อพิพาท และเป็นข้อที่มีได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ต้องห้ามอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 วรรคหนึ่ง¹⁸ โจทก์จึงต้องคืนเงินมัดจำแก่จำเลยทั้งหมด

ถึงแม้ว่าศาลอาญาจะยกพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาปรับใช้ได้เองเพราะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่โจทก์มิได้เป็นผู้ประกอบธุรกิจการค้าและจำเลยก็ได้เป็นผู้บริโภค อีกทั้งสัญญาที่ทำก็มีใช้สัญญาสำเร็จรูป ตามมาตรา 3 ประกอบ มาตรา 4 กรณีจึงไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

เมื่อสัญญาเช่าตกเป็นโมฆะดังที่ได้กล่าวมาแล้วในประเด็นที่ 2 แต่การที่จะเป็นมัดจำตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 377 ได้นั้น โจทก์และจำเลยต้องมีการตกลงทำสัญญาเช่าขึ้นก่อนแล้วจำเลยจึงให้มัดจำเพื่อเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญาเช่า แต่หากไม่มีหนี้ตามสัญญาเช่าให้ต้องปฏิบัติตามก็ไม่สามารถมีมัดจำขึ้นได้ เพราะมัดจำเป็นสัญญาอุปกรณ์และความมีอยู่หรือสมบูรณ์ของมัดจำขึ้นอยู่กับสัญญาเช่าซึ่งเป็นสัญญาประธาน เมื่อสัญญาเช่าตกเป็นโมฆะ มัดจำก็ย่อมตกเป็นโมฆะไปด้วย¹⁹

หากศาลฟังว่าสัญญามัดจำไม่เป็นโมฆะ แต่เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยผิดนัดไม่ชำระค่าเช่า จึงถือได้ว่าจำเลยปฏิบัติตามสัญญาครบถ้วนโจทก์ไม่มีสิทธิรับมัดจำ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 378 ส่วนในเรื่องค่าถังน้ำมันและมิเตอร์จ่ายน้ำมันพร้อมท่อส่งน้ำมัน ก็เป็นเรื่องค่าเสียหายคนละส่วนกับเรื่องมัดจำไม่สามารถนำมารวมหรือหักออกจากกันได้

นอกจากนี้ แม้ศาลฟังว่าสัญญาเช่าอุปกรณ์การค่าน้ำมันไม่เป็นโมฆะ แต่เมื่อการชำระหนี้ค่าน้ำมันตกเป็นพ้นวิสัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 219 วรรคแรก ดังที่ได้อุทธรณ์มาแล้วในประเด็นที่ 3 มัดจำอันเป็นสัญญาอุปกรณ์ก็ย่อมตกเป็นโมฆะไปด้วย โจทก์จึงต้องส่งคืนมัดจำให้แก่จำเลย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 372 วรรคแรก²⁰

อนึ่ง ร้านค้าและอุปกรณ์เป็นสิทธิของจำเลยโดยพินัยกรรมฉบับที่ 2 หรือโดยการเช่าครอบครองโดยแท้จริงตามที่ได้กล่าวมาแล้วในประเด็นที่ 1 และ 2 จึงเป็นการที่จำเลยใช้สิทธิที่ตนมีอยู่ จึงไม่จำเป็นต้องทำสัญญาเช่า

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3594/2558.

¹⁹ พัดณี แซงจิ๋ว, ‘ปัญหาหลักกฎหมายว่าด้วยมัดจำ’ (วิทยานพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2558) หน้า 24.

²⁰ พลภวิชัย พันธุ์คำเกิด, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 8, หน้า 394.

และชำระมัดจำให้แก่โจทก์ มัดจำที่ให้ไว้แก่โจทก์ตกเป็นโมฆะ โจทก์และจำเลยต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391²¹ โจทก์จึงไม่มีสิทธิรับมัดจำ ต้องคืนเงินมัดจำทั้งหมดแก่จำเลย

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1955/2538.